

МОДЕЛЬ ДІАГНОСТИКИ МОТИВАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З АКЦЕНТОМ НА ЦІННІСНУ СФЕРУ ОСОБИСТОСТІ

Рибчук Олег Олександрович¹

¹ Доктор філософії (освітні, педагогічні науки), заступник начальника кафедри лідерства,
Національний університет оборони України, м. Київ (Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3966-8326>

UDC: 159.9.072:351.743-05

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано мотиваційну сферу військовослужбовців, на основі чого розроблено модель діагностики мотивації з акцентом на ціннісну сферу особистості. З'ясовано, що мотиваційно-ціннісний аспект у професійній діяльності військовослужбовців є ключовим елементом їх психічної активності, котрий сприяє збалансованому розвитку особистісних та професійних якостей. Осмислення проблематики професійної мотивації в рамках взаємозв'язку «мотивація – особистість – діяльність» дозволяє виявити ключове значення даного компонента у процесі формування особистості кожного військовослужбовця. Визначено основні компоненти моделі, що включають спрямованість особистості, яка залежить від психологічних та соціальних умов. Запропоновано врахування ціннісних орієнтацій особистості, які поділяються на особистісні, престижно-егоїстичні та соціально-суспільні цінності, що допомагають у визначенні рівня адаптації та професійного зростання. Обґрунтовано важливість інтеграції смислової орієнтації в професійну діяльність, що дозволяє оцінювати задоволеність життям і сприйняття особистою відповідальністю.

Крім того, запропоновано діагностичний інструментарій для кожного компонента. Обґрунтовано та сформувані висновки щодо важливості комплексного підходу в діагностиці мотиваційних та ціннісних аспектів, що включають як теоретичні, так і емпіричні методи аналізу. Перспективи подальших досліджень зосереджуються на розширенні та уточненні моделі з урахуванням динаміки військових конфліктів та психосоціальних факторів, що впливають на мотивацію особистості.

Ключові слова: мотивація, мотиваційно-ціннісна сфера, модель, смисловжиттєва орієнтація, ціннісні орієнтації, спрямованість, військовослужбовці, бойова діяльність.

Постановка проблеми. У зв'язку з по-
вномасштабним вторгненням російської феде-
рації на територію України, сучасна ситуація
на фронті змушує військовослужбовців не ли-
ше демонструвати високий рівень професіо-

налізму та готовності, але також виявляти
значну мотивацію та здатність витримувати
психологічні перевантаження. В умовах, де
бойові дії часто відбуваються в особливо важ-
ких та стресових умовах, мотивація стає кри-

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com
Copyright: © Oleh Rybchuk

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

тичним елементом, що значною мірою впливає на ефективність виконання бойових завдань і загальну успішність військових операцій. Відповідно, постає нагальна необхідність у створенні дієвих методик діагностики мотивації, особливо в мотиваційно-ціннісній сфері, яка слугує базою для вироблення ключових мотиваційних і ціннісних орієнтацій для військового персоналу.

Наукова значущість дослідження полягає у розробці комплексної моделі діагностики мотивації, яка зорієнтована на визначення основних ціннісних та мотиваційних орієнтацій військовослужбовців. Ця модель має на меті не тільки оцінювати існуючий стан мотивації, але й виявляти потенційні ризики та проблеми у мотиваційній структурі, що можуть негативно впливати на бойову готовність і психологічну стійкість особового складу. Застосування розробленої моделі дозволить здійснювати більш цілеспрямовану підготовку та адаптацію військовослужбовців до вимог сучасних військових конфліктів, а також сприятиме підвищенню загальної ефективності військових підрозділів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковому дискурсі концепт «мотиваційно-ціннісний компонент» часто розглядається як диференційований елемент, оскільки включає в себе комплекс зовнішніх (ціннісних) та внутрішніх (мотиваційних) детермінант, котрі моделюють поведінкові орієнтири особистості. У контексті цієї дефініції, «цінність» інтерпретується як будь-яке матеріальне або ідеальне явище, яке володіє значущістю для індивіда або суспільства і стимулює діяльність, зусилля, та життєву активність лю-

дини. Водночас, «мотивація» розглядається як агрегат психологічних процесів, котрі каналізують і орієнтують поведінку індивіда.

У військовій психології концепція мотивації розглядається як динамічний процес зі своїми «підйомами» та «спадками», що безпосередньо впливають на професійну ефективність військовослужбовців, як підкреслюють В. Осьодло, О. Сафін та О. Тімченко у своїх дослідженнях (Осьодло, 2012; Сафін, 2012; Тімченко, 2007). Такий підхід пояснюється неперервною трансформацією мотиваційних станів, що охоплюють інтенсивність, стійкість та емоційні компоненти, що впливають на виконання обов'язків. Полімотивованість військової діяльності, підкріплена внутрішніми та зовнішніми мотивами, вимагає детального аналізу впливу службового досвіду на мотиваційні характеристики, що до цього часу залишається недостатньо вивченим питанням, на думку О. Добрянського, М. Томчука, Л. Матохнюка та інших дослідників (Добрянський, 2012; Томчук, 2006; Матохнюк, 2003).

У контексті наявних досліджень, які охоплюють теоретичні та практичні аспекти ціннісно-мотиваційної сфери, виникає необхідність у проведенні глибокого аналізу вікових особливостей та індивідуальних маніфестацій цього психологічного феномену. Зокрема, у контексті розробки моделі діагностики мотивації військовослужбовців, такий підхід є ключовим для забезпечення їх професійного розвитку та ефективного впровадження у практику військових підрозділів, виходячи з їхніх специфічних потреб і ціннісних орієнтацій.

Мета статті – розробка комплексної моделі діагностики мотивації військовослужбовців, зосередженої на аналізі мотиваційно-ціннісної сфери.

Методи дослідження. Для реалізації мети дослідження використано теоретичні методи аналізу та синтезу даних, що містяться у проаналізованих літературних джерелах; інтерпретація наукових теорій та ідей дослідників, які займалися вивченням мотиваційно-ціннісних детермінант діяльності зокрема та мотивації військовослужбовців загалом. Крім того, були застосовані методи систематизації та узагальнення. Утім, основним методом дослідження є метод моделювання, застосування якого полягало у визначенні системи мотиваційно-ціннісних детермінант, що дозволило обґрунтувати сукупність діагностичних методик для всебічного вивчення та оцінювання прояву показників мотиваційно-ціннісних детермінант бойової діяльності військовослужбовців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мотивація військовослужбовців є ключовим фактором, що визначає ефективність виконання службових завдань та успішність у складних умовах сучасних військових операцій. Розуміння та аналіз мотиваційно-ціннісної сфери особистості дозволяє не тільки оптимізувати процеси відбору та підготовки кадрів, але й сприяє підвищенню загальної адаптації персоналу до стресових умов.

У процесі теоретичного дослідження було встановлено, що мотивація професійної діяльності військовослужбовців базується на інтеграції особистісних і соціально значущих потреб, які індивідуально асимільовані. Ряд

факторів, які модулюють мотиваційний і ціннісний компоненти військової професії, включає зацікавленість у службі, особистісний розвиток, прагнення до професійних звершень, самореалізація, матеріальні інcentиви та соціальні гарантії, а також життєві цінності і світогляд. Важливу роль відіграє залученість до змісту і процесу військової діяльності, впевненість у власній професійній компетенції, стимулювання досягнення і самовдосконалення, планування перспективних професійних цілей та формування адекватної професійної самооцінки (Добрянський, 2012). У центрі ціннісно-сислової сфери знаходяться професійні цінності, які становлять основу професійної діяльності та сприяють формуванню ключових рішень суб'єкта. Ціннісний аспект мотиваційної сфери військових професіоналів характеризується наявністю духовних, моральних, культурних та універсальних людських цінностей, що складаються у процесі соціалізації та професіоналізації особистості.

Мотиваційно-ціннісний аспект в професійній діяльності військовослужбовців визначається як ключовий елемент їхньої психічної активності, котрий сприяє збалансованому розвитку особистісних та професійних якостей. Осмислення проблематики професійної мотивації в рамках взаємозв'язку «мотивація – особистість – діяльність» дозволяє виявити ключове значення даного компонента у процесі формування особистості кожного військовослужбовця. Аналіз особистісних детермінант поведінки та їх мотиваційних ресурсів є надзвичайно важливим для розуміння шляхів особистісно-професійного розвитку військовослужбовців. У результаті, мета навчання цих осо-

здібностей, включаючи творчі, комунікативні та пізнавальні можливості, є фундаментальним показником розвитку ціннісно-смислової сфери. Інтеграція цього процесу з іншими вказаними компонентами дозволяє оцінити глибину та структуру ціннісної орієнтації військовослужбовців, забезпечуючи таким чином основу для їх професійного розвитку та особистісного зростання (Романюк, 2013).

На основі проведеного аналізу, вважаємо за необхідне представити модель діагностики мотивації військовослужбовців з акцентом на ціннісну сферу (рис. 1).

У рамках моделі діагностики мотивації військовослужбовців з акцентом на ціннісну сферу, детальне дослідження структурних компонентів даної сфери відкриває можливість для глибокого аналізу індивідуальних особливостей особистості. Зокрема, вивчення спрямованості особистості дозволяє ідентифікувати домінантні орієнтації думок та прагнень суб'єкта, а також спрогнозувати його поведін-

ку в конкретних ситуаціях. Виявлення ціннісних орієнтацій сприяє розкриттю індивідуальних та групових уподобань до певних універсальних цінностей, цілей і засобів життєдіяльності, визначаючи їх значимість для особистості та її загальну настанову на певний вид поведінки.

У контексті моделі діагностики мотивації військовослужбовців, особливу увагу приділено використанню спеціалізованих методик для аналізу ціннісно-смислової сфери особистості. Зокрема, застосування Тесту «Смисложиттєвих орієнтацій» Д.А. Леонтьєва дозволяє оцінити життєві цілі та ступінь задоволення особистістю свого життя та діяльності (Мужанова, 2021).

Методика СЖО, адаптована з тесту «Цілі в житті», авторства Д. Крамбо та Л. Махоліка, ґрунтується на теорії В. Франкла, зокрема його концепції логотерапії, що акцентує прагнення особистості до знаходження сенсу життя. Ця методика визначається як фу-

Рис. 1. Модель діагностики мотивації військовослужбовців з акцентом на ціннісну сферу

бистостей полягає не тільки у задоволенні власних потреб та досягненні певних професійних результатів, але й у прагненні до активності, успішності, виявленні та реалізації власних потенціалів і цінностей.

Специфіка військової професії вимагає від особистості військовослужбовця наявності визначених особистісних якостей та формування ієрархії цінностей, де домінує місце займають національні та громадянські орієнтири, що переважають особистісні інтереси. Важливим аспектом у цьому контексті є аналіз механізму формування та становлення ціннісних орієнтацій військовослужбовців. Цінності, які тісно пов'язані з духовністю особистості, визначаються як ключовий індикатор її психологічної зрілості та морального розвитку.

Згідно з дослідженнями І. Бека, М. Боришевського, та М. Савчина, фундаментальні цінності, такі як справедливість, відповідальність, і чесність, формують базис для особистісної духовності, що має безпосередній вплив на мотиваційний профіль особистості (Романюк, 2013: 142). Ці знання є важливими для того, щоб забезпечити цілісний підхід до діагностики та розвитку мотиваційних структур у військових, де моральні якості і цінності відіграють ключову роль у формуванні стійкості та професіоналізму.

На цій основі, у рамках розробки моделі діагностики мотивації військовослужбовців, передбачається, що аналіз ціннісно-сміслової сфери буде ефективним завдяки застосуванню структурованої моделі, яка включає наступні ключові компоненти:

Спрямованість особистості. Визначає основний напрям ціннісних та смислових

орієнтацій особистості військовослужбовців. Спрямованість може варіюватися залежно від психологічних та соціальних умов, виступаючи у формах ділової, особистісної, комунікативної або змішаної спрямованості.

Ціннісні орієнтації особистості. Цей аспект описує пріоритетні цінності в структурі особистості, які можуть включати: особистісні та престижно-егоїстичні цінності: такі як відпочинок, здоров'я, матеріальне благополуччя, естетичне насолодження; цінності досягнень: соціальний статус, управління, визнання, повага; соціально-суспільні цінності: комунікація, допомога іншим, милосердя, кохання, прагнення до нових знань.

Учасники, залежно від впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, можуть коригувати свої ціннісні орієнтації, що сприяє розвитку та удосконаленню їхньої ціннісно-сміслової сфери. Результативність такого підходу можна підтвердити за допомогою зазначених у літературі методологічних підходів (Романюк, 2013: 144).

Ціннісно-сміслова сфера охоплює критичні елементи, такі як наявність в особистості чітко визначених життєвих цілей, рівень задоволення від сутності життя та діяльності, а також сприйняття можливості самостійно вибрати та керувати власною долею. Розвиток кожного з цих аспектів має безпосереднє відображення на сформованість смисложиттєвих орієнтацій особистості, що є індикатором її психологічної зрілості та готовності до ефективної професійної діяльності (Романюк, 2013).

Самоактуалізація, яка виступає як процес розкриття і реалізації власних потенціалів і

ндаментальна для оцінки життєвих основ, зокрема у визначенні майбутніх цілей, осмисленні сучасних дій та оцінці минулих результатів (Колісник, 2007: 123).

Методика СЖО дозволяє виміряти загальний показник осмисленості життя, який можна інтерпретувати як енергетичну характеристику смислової сфери особистості, виражену через кількісні аспекти життєвої спрямованості на досягнення смислу. До складу методики входять п'ять додаткових субшкал, які оцінюють: життєві цілі, процес життя, що включає інтерес та емоційну насиченість діяльності, результативність життя, виражену через самореалізацію та задоволеність життєвими досягненнями; локус контролю-Я, що характеризує впевненість особистості в своїй здатності керувати власним життям, та локус контролю-життя, визначаючи впевненість особистості у керуванні своїм життям.

Таким чином, за допомогою цієї методики можна всебічно аналізувати смисложиттєві орієнтації, включаючи «цілі в житті», «процес» (насиченість) та «результативність» (самореалізація), кожна з яких корелює з певним часовим виміром – майбутнім, теперішнім і минулим.

Застосування субшкали «цілі в житті» у межах дослідження дозволяє ідентифікувати наявність та ясність життєвих цілей у досліджуваної особи, які є основою для забезпечення осмисленості життя та орієнтації на майбутнє. Низькі показники за цією шкалою, навіть за умови високого рівня загальної осмисленості життя, можуть характеризувати особу як таку, що орієнтована переважно на сьогодення чи минуле, тоді як високі бали на цій шкалі

вказують на виражену цілеспрямованість та потенційно проєктивні амбіції індивіда.

Субшкала «процес життя», що оцінює ставлення до життя через призму інтересу та емоційної насиченості, відіграє ключову роль у визначенні, як особа сприймає своє життя. Високі результати за цією шкалою, при одночасно низьких показниках інших субшкал, можуть свідчити про гедоністичні нахили особи, тоді як низькі бали часто асоціюються з поточною незадоволеністю життям, хоча минуле чи майбутнє можуть і надалі залишатися ресурсними для індивіда.

Субшкала «результативність життя», що оцінює задоволеність самореалізацією та рівень осмисленості досвіду, може відображати високий рівень задоволеності у осіб, що сприймають своє минуле як повноцінно прожите, а низькі бали характеризують незадоволення пережитим.

Дві інші субшкали, «локус контролю-Я» та «локус контролю-життя», дозволяють оцінити внутрішній локус контролю особистості, виявляючи наскільки високо людина оцінює свою здатність впливати на події свого життя та контролювати свою долю. Ці інструменти разом забезпечують комплексний аналіз осмисленості життя, з'ясовуючи основні життєві орієнтації та спрямованість особистості в часовому континуумі.

Крім того, пропонуємо використовувати методику діагностики спрямованості особистості, розроблену В. Смекалом та М. Кучером, яка представляє модифіковану версію орієнтовної анкети Б. Баса, що використовується для оцінювання поведінкових реакцій особистості в контекстуально обумовле-

них ситуаціях. Ця методика базується на аналізі словесних реакцій респондентів у ситуаціях, що містять елементи робочої взаємодії або соціального контексту. Відповіді респондентів виокремлюють їхню перевагу до певних типів задоволень та винагород, що дозволяє ефективно визначати основні вектори спрямованості особистості: особистісну (самоорієнтовану), ділову (орієнтовану на задачі) та колективістську (орієнтовану на взаємодію).

Крім того, для аналізу мотиваційно-ціннісної структури та діагностики життєвих цінностей особистості було використано методику «Морфологічний тест життєвих цінностей», розроблену В. Соповим та Л. Карпушиною на основі теорії В. Франкла про прагнення до сенсу життя та логотерапію. Тест включає 112 тверджень, кожне з яких оцінюється за шкалою від 1 до 5 балів, що дозволяє визначити індивідуальну систему цінностей, що є основою мотивів дій і вчинків особистості (Фурс, 2021).

Особистісні цінності відіграють ключову роль у формуванні індивідуальності, хоча вони не завжди відповідають загальноприйнятим суспільним нормам. Важливим діагностичним аспектом тесту є визначення термінальних цінностей, що включають саморозвиток, духовне задоволення, креативність, активні соціальні контакти, особистий престиж, високий матеріальний статус, досягнення, та збереження індивідуальності.

Автори методики підкреслюють, що життєва цінність – це ставлення особистості до об'єкта або явища, яке визначається як значуще і важливе для індивіда. Цінності реалізу-

ються у різних життєвих сферах, включаючи професійне життя, освіту, сімейне життя, громадську активність, захоплення, та фізичну активність, причому значимість кожної сфери може значно відрізнятися для різних осіб (Рибак, 2020).

У контексті розробки моделі діагностики мотивації військовослужбовців з акцентом на ціннісну сферу значну увагу приділено застосуванню Ціннісного опитувальника Ш. Шварца, адаптованого та стандартизованого В. Карандашевим (Рибак, 2020). Опитувальник заснований на теорії Ш. Шварца, згідно з якою цінності класифікуються як суспільні (культурно-ціннісні орієнтації) та індивідуальні, відіграючи вирішальну роль у формуванні мотиваційних структур особистості.

Опитувальник охоплює два списки, що представляють загалом 57 цінностей, кожна з яких має чітко визначену мотиваційну мету та варіюється за своїм значенням в різних культурних контекстах. Перша частина опитувальника дозволяє дослідити нормативні ідеали та переконання особистості, оцінюючи структуру ієрархії цінностей, що існують на рівні усвідомлення.

Методика включає два списки цінностей: перший складається з термінальних цінностей, виражених через іменники, та другий – з інструментальних цінностей, представлених прикметниками. Респондентам пропонується оцінити кожну цінність на шкалі від -1 до 7, де вищі бали вказують на високу значущість цієї цінності для життя особистості.

Ш. Шварц ідентифікує ключовий аспект у відмінностях між групами цінностей, який полягає у типах мотиваційних цілей. На

основі аналізу цінностей різних культур, а також релігійних і філософських традицій, Ш. Шварц визначив десять основних типів цінностей, що включають самостійність, стимуляцію, гедонізм, досягнення, владу, безпеку, конформізм, традицію, універсалізм та доброзичливість, кожен з яких має відповідну мотиваційну ціль (Schwartz, 1999: 23-47).

Цінності групуються Ш. Шварцем у блоки згідно з типами мотивацій, представляючи їх у формі полюсів на трьох взаємопов'язаних осях: автономія versus приналежність, ієрархія versus егалітаризм, панування versus гармонія. Ця структура надає можливість глибокого аналізу ціннісно-мотиваційного профілю особистості, що є критично важливим для забезпечення ефективності діагностики та розвитку мотиваційних стратегій у військовому контексті.

Друга частина опитувальника Ш. Шварца зосереджена на аналізі цінностей, які проявляються на рівні поведінки, досліджуючи індивідуальні пріоритети, які часто відображаються у соціальних діях особистості. Виявлення розбіжностей між показниками цих двох рівнів цінностей у опитувальнику відображає ціннісний тиск. Такий тиск може виникати в результаті соціалізації, яка формує базові цінності через виховання та освіту, або через вплив референтної групи і традицій, що мають значний вплив на формування та вираження цінностей у поведінці.

Цей інструмент не тільки сприяє аналізу цінностей, що формують мотиваційну базу особистості, але також дозволяє зрозуміти, як ці цінності потенційно можуть впливати на поведінку. Однак, не завжди ціннісні орієнта-

ції безпосередньо корелюють з реальною соціальною поведінкою, що вимагає подальшого аналізу та дослідження в контексті військової служби. Такий підхід надає змогу більш точно діагностувати ціннісні аспекти, що впливають на мотивацію військовослужбовців, забезпечуючи тим самим більш ефективно їх використання та розвиток.

Для вивчення спрямованості особистості необхідно використовувати Шкалу резильєнтності Коннора-Девідсона-10, яка допоможе визначити здатність особистості впоратися зі стресом та змінами, що є критично важливим у військовому контексті. Дана методика включає 10 найбільш інформативних пунктів повної шкали з 25 пунктів. Відповідно, вона складається з 10 тверджень, відповіді на які даються за п'ятибальною шкалою Лайкерта (від «повністю невірно» = 0 до «вірно майже у всіх випадках» = 4). Загальний бал опитувальника становив суму відповідей, отриманих на кожен пункт (діапазон 0-40), а найвищі бали свідчили про найвищий рівень стійкості (Connor, 2003: 76-82).

Також, у даному контексті, важливе місце займає методика «Діагностики рівня суб'єктивного контролю» Дж. Роттера. Опитувальник призначений для оцінки рівня особистої відповідальності та локалізації контролю, що дозволяє розрізнити інтернальність та екстернальність у сприйнятті контролю над значущими подіями життя особистості.

Опитувальник включає 44 твердження, реакції на які фіксуються за бінарною шкалою «згоден – не згоден». Цей формат відповідей дозволяє визначити загальний показник інтернальності за допомогою шкали Іо, яка кіль-

кісно вимірює ступінь суб'єктивного контролю. Високі показники по цій шкалі свідчать про переконання індивіда в тому, що він може впливати на важливі події свого життя через особисті дії та рішення, що відображає високу відповідальність та активну життєву позицію. Навпаки, низькі значення на цій шкалі індикують відсутність впевненості у здатності впливати на життєві обставини, віру в те, що події зумовлені випадковістю або діями інших осіб.

Застосування цієї методики у військовому контексті допомагає ідентифікувати особистісні характеристики, що впливають на мотивацію військовослужбовців, їхню спроможність до самоконтролю та самовідповідальності, що є критично важливими аспектами для ефективної військової служби (Розвадовська, 2021).

Ефективність моделі діагностики мотивації військовослужбовців базується на інтегрованому підході до вивчення ціннісно-сміслових орієнтацій особистості за допомогою різноманітних спеціалізованих психологічних методик. Застосування окреслених діагностичних інструментів дозволяє глибоко аналізувати і вимірювати критичні аспекти особистості, що впливають на їхню мотивацію та загальну професійну діяльність.

Цей комплексний підхід сприяє точному визначенню особливостей ціннісних орієнтацій та спрямованості особистості, що є надзвичайно важливим для розуміння мотиваційних механізмів військовослужбовців і підвищення ефективності їхнього службового виконання. Забезпечення належного психологічного супроводу та адаптації до стресових умов військової служби може значно покращити

якість життя військовослужбовців та їх професійну компетентність.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розробка моделі діагностики мотивації військовослужбовців з акцентом на ціннісну сферу дозволяє комплексно оцінювати фактори, що впливають на професійну діяльність та особистісний розвиток. Структурований підхід, що включає аналіз спрямованості та ціннісних орієнтацій особистості, сприяє точному визначенню мотиваційних драйверів та смислових компонентів, що впливають на ефективність виконання військових завдань. Особлива увага до динаміки ціннісних орієнтацій та їх адаптації до змінюваних умов дозволяє гнучко реагувати на особливості сучасних військових операцій, підвищуючи загальну адаптивність та психологічну стійкість військовослужбовців. У результаті, модель забезпечує підвищення загальної ефективності військових, їх здатності до самореалізації та професійного зростання, що є критично важливим для забезпечення національної безпеки.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні впливу змінюваних бойових умов та психосоціальних факторів на динаміку мотиваційних та ціннісних орієнтацій, що забезпечить глибше розуміння механізмів адаптації та психологічної резильєнтності військовослужбовців.

References :

- Dobrianskyi, O. A. (2012) Sutnist ta struktura psykholohichnoi hotovnosti slidchykh do profesiinoi diialnosti v ekstremalnykh umovakh [The essence and structure of psychological readiness of investigators for professional activity in extreme conditions]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi Prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Psykholohichni nauky*. Vyp. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_1_28.
- Kolisnyk, O. P. (2007) Psykholohiia dukhovnoho samorozvytku osobystosti [Psychology of spiritual self-development of personality]. Luts'k: Redaktsiino-vydavnychiy viddil. Vezha: VDU im. Lesi Ukrainky.
- Matokhniuk, L. O. (2006) Formuvannia psykholohichnoi hotovnosti maibutnikh inzheneriv-prykordonnykh do profesiinoi diialnosti [Formation of psychological readiness of future frontier engineers for professional activity]: avtoref. dys. kand. psykol. nauk: 19.00.07. Khmelnytskyi: Nats. akad. Derzh. prykordon. Sluzhby Ukrainy im. B. Khmelnytskoho.
- Muzhanova, N. V. (2021) Psykholohichni osoblyvosti rozvytku smyslovoi sfery predstavnykh neformalnykh subkultur [Psychological features of the development of the semantic sphere of representatives of informal subcultures]. Dys. kand. psykol. nauk (doktora filosofii) za spetsialnistiu 19.00.07 «Pedahohichna ta vikova psykholohiia». Derzhavnyi zaklad «Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova», Kyiv.
- Osodlo, V. I. (2012) Psykholohiia profesiinoho stanovlennia ofitsera: monohrafiia [Psychology of the professional development of an officer: a monograph]. Kyiv : PP «Zoloti vorota».
- Rybak, O. S. (2020) Kulturno-tsinnisni oriantatsii studentiv z riznym rivnem etnichnoi identychnosti [Cultural and value orientations of students with different levels of ethnic identity]: avtoref. dys. kand. psykol. nauk : 19.00.01. Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut sotsialnoi ta politychnoi psykholohii. Kyiv.
- Rozvadovska, T. V. (2021) Formuvannia vidpovidalnosti studentskoi molodi zasobamy nastavnytstva [Formation of responsibility of student youth by means of mentoring]: dys. dokt. filos. : 011 – Osvitni, pedahohichni nauky. Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova. Kyiv.
- Romaniuk, L. (2013) Stanovlennia tsinnosti osobystosti: kontseptualna model ta yii metodolohichni potentsial [Formation of personality values: conceptual model and its methodological potential]. *Psykhohiia osobystosti*. 1, 138-148.
- Safin, O. D. (2012) Psykholohichni osoblyvosti profesiinoho samovyznachennia viiskovosluzhbovtiv-kontraktnykh v protsesi sluzhby [Psychological features of professional self-determination of contract servicemen in the process of service]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Viiskovo-spetsialni nauky*. 27, 18-22.
- Timchenko, O. V. (2007) Ekstremalna psykholohiia: pidruchnyk [Extreme psychology: a textbook]. Kyiv : Avhust Treid.
- Tomchuk, M. I. (2003) Psykholohichna hotovnist osobystosti do pravookhoronnoi diialnosti: monohrafiia [Psychological readiness of an individual for law enforcement activities: monograph]. Khmelnytskyi: NVP «Evryka».
- Furs, O. Y. (2021) Osoblyvosti rozvytku psykhiichnoi samorehulatsii maibutnikh mahistriv viiskovoho upravlinnia v protsesi yikh praktychnoi pidhotovky [Peculiarities of the development of mental self-regulation of future masters of military administration in the process of their practical training]: avtoref. dys. kand. psykol. nauk : 19.00.09. Nats. un-t oborony Ukrainy im. Ivana Cherniakhovskoho. Kyiv.
- Connor, K. M., Davidson, J. R. (2003) Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale (CD-RISC). *Depression Anxiety*, 18(2), 76-82.
- Schwartz, S. H. (1999) Theory of Cultural Values and Some Implications for Work. *Applied Psychology: An International Review* 48 (1), 23-47.

Oleh Rybchuk

Doctor of Philosophy (educational, pedagogical sciences), Deputy Head of the Leadership Department of National Defense University of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

THE DIAGNOSTIC MODEL OF THE MOTIVATION OF MILITARY SERVICEMEN WITH AN EMPHASIS ON THE VALUE SPHERE

ABSTRACT

The article analyzes the motivational sphere of military personnel, on the basis of which a motivation diagnosis model was developed with an emphasis on the value sphere. It was found that the motivational and value aspect in the professional activity of military personnel is a key element of their mental activity, which contributes to the balanced development of personal and professional qualities. Understanding the problems of professional motivation within the framework of the relationship “motivation – personality – activity” allows us to reveal the key importance of this component in the process of forming the personality of each military person. The main components of the model, which include the orientation of the individual, which depends on psychological and social conditions, have been determined. It is proposed to take into account the value orientations of the individual, which are divided into personal, prestige-egoistic and social-social values, which help in

determining the level of adaptation and professional growth. The importance of integrating meaningful orientation into professional activity, which allows to evaluate life satisfaction and perception of personal responsibility, is substantiated.

In addition, a diagnostic toolkit is proposed for each component, so in order to study the orientation of the personality, it is necessary to use the methodology of diagnostics of the orientation of the personality, which was developed by V. Smekal and M. Kucher; The Connor-Davidson-10 resilience scale and J. Rotter's "Diagnosis of the level of subjective control" method. For the purpose of studying value orientations – the value questionnaire of Sh. Schwartz. And for the diagnosis of meaningful life orientations, the "Meaningful Life Orientations" test was proposed by D.A. Leontiev and "Morphological test of vital values" (V. Sopovoy and L. Karpushyna).

Conclusions regarding the importance of an integrated approach in the diagnosis of motivational and value aspects, including both theoretical and empirical methods of analysis, are substantiated and formed. Prospects for further research are focused on the expansion and refinement of the model, taking into account the dynamics of military conflicts and psychosocial factors affecting individual motivation.

Key words: motivation, value-motivational sphere, model, meaningful life orientation, value orientations, orientation, servicemen, combat activity.

Олег Рибчук

Доктор філософії (педагогічні науки), заступник начальника кафедри лідерства Національного університету оборони України, м. Київ (Україна)

МОДЕЛЬ ДІАГНОСТИКИ МОТИВАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З АКЦЕНТОМ НА ЦІННІСНУ СФЕРУ ОСОБИСТОСТІ

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано мотиваційну сферу військовослужбовців, на основі чого розроблено модель діагностики мотивації з акцентом на ціннісну сферу. Виявлено, що мотиваційно-ціннісний аспект у професійній діяльності військовослужбовців є ключовим елементом їхньої психічної діяльності, який сприяє збалансованому розвитку особистісних і професійних якостей. Розуміння проблем професійної мотивації у контексті взаємозв'язку «мотивація – особистість – діяльність» дозволяє розкрити ключову роль цього компонента у процесі формування особистості кожного військовослужбовця. Визначено основні компоненти моделі, які включають спрямованість особистості, що залежить від психологічних та соціальних умов. Запропоновано враховувати ціннісні орієнтації особистості, які поділяються на особисті, престижно-егоїстичні та соціально-соціальні цінності, що допомагають визначити рівень адаптації та професійного зростання. Обґрунтовано важливість інтеграції змістовної спрямованості у професійну діяльність, що дозволяє оцінювати задоволеність життям і сприйняття особистої відповідальності. Також запропоновано діагностичний інструментарій для кожного компонента: для дослідження спрямованості особистості необхідно використовувати методику діагностики спрямованості особистості, розроблену В. Смекалом та М. Кучером; шкалу стійкості Коннора-Девідсона-10 та методику «Діагностика рівня суб'єктивного контролю» Дж. Роттера. Для дослідження ціннісних орієнтацій – ціннісний опитувальник Ш. Шварца. А для діагностики змістовних життєвих орієнтацій запропоновано тест «Змістовні життєві орієнтації» Д.О. Леонтьєва та «Морфологічний тест життєвих цінностей» (В. Сопова та Л. Карпушиної). Зроблено висновки щодо важливості інтегрованого підходу в діагностиці мотиваційно-ціннісних аспектів, який включає як теоретичні, так і емпіричні методи

аналізу. Перспективи подальших досліджень зосереджено на розширенні та уточненні моделі з урахуванням динаміки військових конфліктів та психосоціальних факторів, що впливають на індивідуальну мотивацію.

Ключові слова: мотивація, ціннісно-мотиваційна сфера, модель, змістовні життєві орієнтації, ціннісні орієнтації, спрямованість, військовослужбовці, бойова діяльність.

How to cite (як цитувати):

Rybchuk, O. THE DIAGNOSTIC MODEL OF THE MOTIVATION OF MILITARY SERVICEMEN WITH AN EMPHASIS ON THE VALUE SPHERE . *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 10(2), 63–74. <https://doi.org/10.31108/1.2024.10.2.4> [in Ukrainian]

Рибчук , О. МОДЕЛЬ ДІАГНОСТИКИ МОТИВАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З АКЦЕНТОМ НА ЦІННІСНУ СФЕРУ ОСОБИСТОСТІ. *ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧАСОПИС*, 10(2), 63–74. <https://doi.org/10.31108/1.2024.10.2.4>

Дата отримання статті: 03.02.2024

Дата рекомендації до друку: 21.02.2024

Дата оприлюднення: 29.02.2024